DM MAGAZIN

Egy belgyógyász emlékezete

Kezdő újságíró voltam, amikor azzal bíztak meg, hogy nyilatkozatra bírjam a megye értelmiségének legkiválóbbjait. 1956-ot írtunk, az év dereka táján jelent meg az MDP értelmiségi határozata. Ez lett volna az apropó. Az élet azonban ekkoriban igen hamar rácáfolt a feltételezésekre, haladt a maga útján, a kor hatalmasaitól immár befolyásolhatatlanul. S akik föltételezték, hogy egy elhibázott folyamatot egyetlen — vagy több —, engedékenységet mutató határozattal jóvá lehet változtatni, azok bizony keservesen tévedtek. Így végül a nyilatkozatból sem lett semmi. Máig is előttem van viszont a jelenet: ülök a megyei pártbizottság akkori épületének egyik szobájában, és Varga Kovács János tanácsokkal lát el. Mindenkiről mond néhány jellemző mondatot (miközben a leendő interjúalanyok örvén állandóan udvariasságra és tisztelettelteljességre int). Hetényi Gézáról például ezt: — Csak hogy kissé jobban tisztába jöjj a körülményekkel: Hetényi professzort különrepülőgép vitte Rómába, amikor a betegeskedő pápa állapota sürgős orvosi konzíliumot tett szükségessé.

E vatikáni kiküldetésről ugyan nem tudtam, ám a professzort már ismertem. Hiszen — akkoriban még divatban volt, hogy a szakterületen kívülre is elkalandozzék érdeklődésünk — jó néhány előadását meghallgattam a szegedi belgyógyászati klinika előadótermében.

Az előadások szakmai részéből persze nagyon keveset értettem, óhatatlanul is kitárulkozott előttem viszont az előadó maga. Hetényi professzor nagyon szerény és feltettébb kulturált ember volt.

A bölcsészekre nem járt túl jó világ akkoriban — az ötvenes évek első felében. Nyiladozó önállóságunk zavarba ejtette és tiltakozásra késztette azokat, akik a hivatalosan jóváhagyott — általuk is ismételt — szöveget kívánták unos minduntalan visszahallani tőlünk. Ezért aztán a belgyógyászati előadás hallgatása közben (ismeretlen szakkifejezések dekódolásával bajlódva, vadidegen terminus technikusok megfejtésével vergődve) igencsak feltűnt, hogy Hetényi professzor ugyan kérlelhetetlen logikával (és hatalmas tárgyi tudással persze) sorjázza egymás mellé a bizonyítékokat, ám szerényen, sőt bölcsen megállapodik a végső következtetések levonásának küszöbénél. Itt átengedte a terepet hallgatóságának: nem erőszakolva, hanem feltételezve, elvárva, sőt serkentve az önálló gondolkodást.

1951-ben jelent meg „Részletes belgyógyászat"-ának első kiadása. Egyetemistaként szinte fillérekért hozzájuthattam. Sűrűn lapozgattam attól kezdve a vaskos kötetet: néha a laikus öngyógyítási igényétől, másszor meg egy vélt reneszánsz teljességvágytól sarkalltan. Itt is az ragadott meg, ami előadásain: a tények korrekt közreadása, a sorrend, a csoportosítás mögé bújtatott következtetés- és logikarendszer.

Érdeklődni kezdtem utána. Az osztályból, akikkel együtt érettségiztem, a „nagy áttörés" idején —1950-ben — tizennégyen kerültek a szegedi orvosegyetem padjaiba. Volt hát honnét informálódnom. A diák jó megfigyelő, véleménye még csak kevéssé manipulált, érzelmi kötődéseiben még alig befolyásolják önös érdekek. Nos, Hetényi professzornak már akkoriban — különben 1947 óta tanított a szegedi egyetemen — legendája volt. Hogy miből tevődött össze a diákszájhagyomány útján terjedő Hetényi-saga? Az iskolapadban ülő medikusok szájtátva bámulták (és emlegették) lenyűgöző tárgyi tudását. Azt mondták róla, szelíden néz, szinte bocsánatot kér a tekintete, nézése mégis szúrós, a páciens mélyére hatoló. Beszélték róla, hogy az orvostudomány — az oktatás, a gyógyítás, a kutatás — minden idejét lefoglalja, ám amikor már semmi ideje nem maradt, még akkor is tud időt szakítani a zenére, egy-egy jó könyv elolvasására.

A következő találkozás Szentesen történt. Az akkor még megyei hatáskörű városi kórház belgyógyász tanácskozást rendezett (ma szimpoziumnak mondanánk). Ennek az eseménynek volt díszvendége Hetényi professzor.

A szónak ezúttal azért nincs pejoratív mellékzöngéje, mert Hetényi professzor éppen attól volt díszvendég, hogy egyáltalán nem viselkedett díszvendégként. Előadásának bevezetőjében utalt is valami olyasmire, hogy az orvostudomány a szakosodás ellenére is osztathatatlan, nincsenek „rangos" és kevésbé olyan területei. Itt a hivatástudat és a gyógyító szándék — ilyen vagy amolyan úton való — beteljesülése minősít, nem pedig valamiféle külső és csinált hierarchiapiramis másodlagos értékrendszere.

A következő találkozás még tanulságosabb volt. Akkor lehettem jelen, amikor Hetényi professzort éppen ünnepelték: szegedi tanárságának 10. évfordulóján. Ha vannak az életben kiélezett helyzetek, amikor a magatartás akaratlanul is az önjellemzés nagy energiájú lehetőségévé válik, nos, akkor az ünneplés alkalma feltétlenül ilyen.

A jubiláns kissé zavarban volt, némi nyugtalanság is érződött rajta, miközben érdemeit többen is fölemlegették. Csak akkor nyugodott meg, amikor — a köszönet jogán — szót kaphatott. Beszédének szövege később nyomtatásban is hozzáférhetővé vált, azóta sokszor elolvastam, újra meg újra elgondolkodva az általa elmondottakon.

Ünnepeltetésének alkalmát ugyanis arra használta fel, hogy az általa kiküzdött élettapasztalatokat ismét próbálja átadni környezetének. Önkontrollra utaló finom megjegyzéseivel a jelenlevőket az önismeret kiteljesítésének szükségességére és előnyeire igyekezett ráébreszteni. Az öregedés veszélyeire például így figyelmeztetett: „Bársonyléptekkel, észrevétlenül, lágyan közeledik az intellektuális laposság fenyegető réme." És még sok minden más veszély. „Hogy ezek ellen védekezhessék, a tanárnak egyetlen fegyvere van, és ez az, hogy együtt éljen a fiatalabbakkal, azokkal, akiknek felfogóképessége frissebb az övénél és akik progresszív gondolkodásúak." Aztán arra intett: „Olvassatok: olvassátok a legjobb könyveket, mert nemcsak az számít, hogy mit tudtok, hanem tudástok kvalitása is. Óvakodjatok a sovinizmustól: a szellemnek ettől a tűrhetetlen magatartásától, amely lenéz mindent, ami az illető saját körén és saját iskoláján kívül van." Majd így zárta beszédét: „Adjátok tovább kézről kézre az orvosi hivatás fáklyáját! Köszönöm ragaszkodástok megnyilvánulását, ha tévedtem veletek szemben, legyetek meggyőződve, hogy ez mindig a fejnek és nem a szívnek a tévedése volt."

Két ízben kapott Kossuth-díjat. 1959. január 29-én hunyt el — éppen húsz esztendeje ennek. Emléke azonban nem halványodó.

PAPP ZOLTÁN

A paksi atomerőmű „lelke"

Amikor ismerőseimnek elmeséltem, hogy csehszlovákiai utam legemlékezetesebb napját Plzenben töltöttem, sokan mosollyal kérdezték: „Ugye, a sörgyárban?" Nem — mondtam többször is, és csak hosszas magyarázkodás után voltak hajlandók elhinni, hogy ebben a nagy hagyományú iparvárosban a Csepel Művekhez sok tekintetben hasonló gyáróriásra leltem: a Skoda Trösztre. „Szóval az autógyárra?" — néztek rám többen is sokat mondóan a jól ismert márkanév hallatára. Megint magyarázkodnom kellett: a Skodának legalább 20 üzeme és 45 ezer dolgozója van, akik úgyszólván minden gépipari terméket képesek magas színvonalon elkészíteni, még a legbonyolultabb atomreaktorokat is.

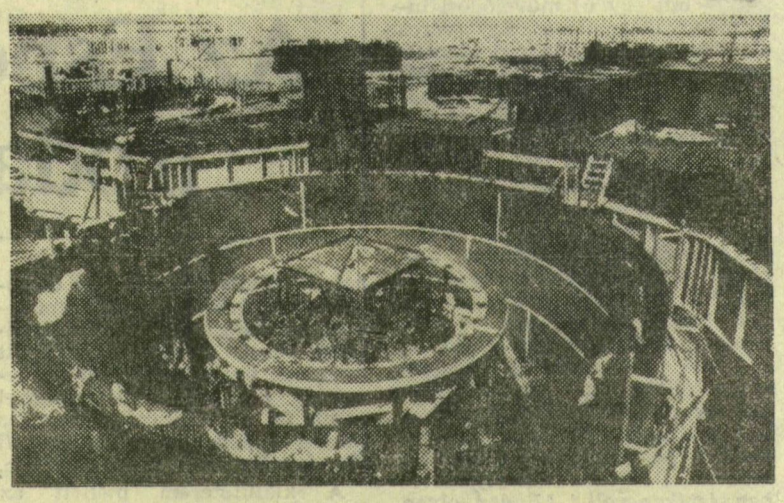

Épül az I. reaktorbox Pakson

— *Ugye, a paksi reaktort készítő üzemre kíváncsi?* — fogadott a tröszt központjának kapujában *Vladislav Kratky* sajtótitkár.

Bólintottam.

— A reaktor-csarnokban már várnak bennünket. Bizonyára Magyarországon is elsősorban a személygépkocsira gondolnak, ha a Skoda nevét hallják — nézett rám kérdően, amikor elindultunk úticélunk felé. — Pedig ez a tröszt Csehszlovákia legrégibb és legnagyobb gépipari vállalata, termékeit valamennyi kontinensen, nyolcvan országban ismerik, vásárolják szívesen. Így például az energetikai berendezéseket, villanymozdonyokat, különböző szerszámgépeket, trolibuszokat stb. Az atomenergetikai ágazat kifejlődése az ország első ilyen erőművéhez kapcsolódik szorosan. Az erőművet 1972 végén avatták Jaslovské Bohunicében. Még átadása után két-három évvel sem mertük volna remélni, hogy egyszer majd a világ tíz atomerőművi berendezéseket gyártó üzeme közé sorolnak bennünket. Látja, ott az a hatalmas épület a reaktorcsarnok — még épül. Ha elkészül, Európa egyik legnagyobb ilyen jellegű létesítménye lesz. Aki integet, az üzem vezetője, *Jiri Köllner* mérnök, legjobb szakemberünk az atomenergetika területén...

Köllner mérnök nagy léptekkel, ellentmondást nem tűrő tempóban végigvezet a csarnokon. A látvány — talán mondanom sem kell — számomra, egy hozzá nem értő számára is, lenyűgöző volt. Abból ugyan, amit az őszülő hajú üzemvezető magyarázott, csak keveset értettem, de szakmaszeretete rám is átsugárzott. (Azt hiszem, mással is előfordult már hasonló helyzet, amikor szívesen szakmát cserélt volna...) Az üzemvezető először a reaktorköpenyről mesélt, amely négyféle, a legkiválóbb minőségű acélból készül. Mutatott is egy darabot a paksiból, amelyet éppen akkor kezdtek röntgenezni.

— *Számomra éppen ezért a legfantasztikusabb itt* — mondtam —, *hogy miközben még épül ez az üzem, már reaktorokat gyártanak. Nemcsak Magyarországnak, más országoknak is. Ahogy hallottam, a reaktor az egész erőmű „lelke". Nem fél, hogy valahol hiba csúszik a munkába?*

— Nem! — válaszolt nagyon határozottan és keményen. — S hogy miért nem? Többször ellenőrzünk mindent, ha kell, még többször — egészen addig, amíg nem vagyunk száz százalékig biztosak a dolgunkban. Mutattam a röntgenkamrákat, azokban a reaktor minden részét négyzetmilliméterenként átvizsgáljuk — láthatta, nem is egyszer. A paksi lesz az első komoly reaktorunk, ezért, hogy még jobban higgyen nekem, itt én most megígérem, hogy ami rajtunk múlik, minden a legnagyobb rendben lesz... A határidőket tartjuk, egyes részeit már elküldtük rendeltetési helyére, másokon most dolgozunk. Ez a reaktortípus teljes egészében szovjet tervek alapján készül. Korszerűbb, mint első termékünk, amely 150 megawattos volt és nehézvízzel működik. A paksinak egyrészt a teljesítménye nagyobb, 440 megawattos, másrészt technológiai előnye, hogy könnyűvízzel dolgozik majd. A berendezések és az acél egy részét még importálnunk kellett, de a trösz kutatói hamarosan ezeket a feladatokat is megoldják.

Ebben maradtunk, búcsúzni kellett. Az üzemvezetőt sürgősen hívták a próbagödörhöz. Úton visszafelé a központba Kratky sajtótitkár elmondta, hogy *a Skoda mindig is gyártott különleges energetikai berendezéseket.* A vállalatot reaktorkészítésre (amely eddig csak a Szovjetunióban volt) a KGST-országok hosszas és alapos vizsgálódás után választották ki. És ma már legalább száz olyan dolgozóval büszkélkedhetnek csak itt, aki komoly szakértőnek számít az atomenergetikában. További 3—4 ezerrel, aki munkájával egyre inkább kötődik hozzá. A Skoda Tröszt azonban csak egy azoknak a vállalatoknak a sorában, amelyek részt vesznek a harmincéves fennállását ünneplő KGST Interatomenergo-programjának megvalósításában.

A KGST tagállamai évtizedünk elején kezdtek hozzá atomenergetikai elképzeléseik valóraváltásához. Tervük, hogy 1980-ig megnégyszerezik atomerőművi kapacitásukat. Továbbra is a Szovjetunióban épül a legtöbb atomerőmű, de dinamikus fejlesztés valósul meg az NDK-ban, Bulgáriában és Csehszlovákiában, s már építik, vagy tervezik az elsőt Lengyelországban, Kubában és Romániában is. *Nálunk a paksi lesz az első, amely fokozatos üzembe helyezésével 1990-ben villamosenergia-szükségletünk mintegy 15 százalékát fedezi majd.*

KOCSI MARGIT

Kvarcóra

Hát ez nagyon kellemetlen fogadtatás. Hajnaltól megállás nélkül esik, sűrűn, szürkén, hidegen, a vendégek ázottan, ernyők alatt, esőkabátokban érkeznek, ázottak a csomagjaik is és ázott a lelkük. Az üdülőben lámpát kell gyújtani, kint a parkban nagyon csúnyák, majdnem feketék a hársak és tócsásak az utak. Esőszagú minden.

Aki megkapta a szobáját, berakodik a szekrénybe, kipróbálja a fürdőszoba csapjait, kinéz az ablakon, káromkodik egyet, aztán elmegy a házban körülnézni.

Ez itt tehát a társalgó. Oldalvilágítások permeteznek csak fényt a tágas teremre, a vendégek megnyomkodják a karosszékek kárpítját, tetszik nekik a szőnyeg, a falakon díszlő képek, a magas fikuszok. Itt minden tetszik, csak az időjárás lenne kedvezőbb.

Az egyik társalgó asztalnál két középkorú nő üldögél, egy szobába kerültek, most ismerkednek, tudják már, hogy egyikük elvált, a másik özvegy, hogy ki melyik városban él és milyen-mekkora a családja.

Aztán megérkezik Maca. Ő is középkorú, nagy testű, kicsomagolás után azonnal átöltözött, most halványkék ruha feszül rajta és vastag talpú cipő a duzzadt lábán. Szabad? Szabad — mondja az özvegy és Maca leül.

— Rémes — kezdi. — Mit szólnak hozzá, milyen időt fogtunk ki már az első napon.

Csúnyát, mondják majdnem együtt, s akkor Maca feláll.

— El is felejtettem bemutatkozni, hogy milyen szörnyen szórakozott vagyok, biztosan ez az időjárás teszi. Pál Annamária, de tessék csak nyugodtan Macának szólítani, nem tudom, hogyan ragadt rám, de megszoktam.

A másik kettő is bemutatkozik, minden magyarázat nélkül.

Maca azon a napon négyszer öltözött át, a két új ismerősének részletesen elmondta, mi mindent hozott magával, van nálam négy pulóver, négy szoknya — azért a két nagy bőrönd.

— Komolyan mondom, hülye voltam, hogy nem hoztam egy könnyű bundát, pedig van belőle öt-hat otthon, legjobb lett volna elhozni a kis feles pézsmát, abba nem tetettem vastag bélést, hogy legyen az embernek valami könnyű gönce, ha ilyen időt talál kifogni.

A másik kettőnek nincs otthon egyetlen bundája se, nem véleményezik Maca árazozását, kinéznek inkább az ablakon a fákra, ahol az ágak között ázott verebek játszadoznak.

Estefelé Maca már tegezi a két új ismerőst. A társalgó megtelik, minden asztal foglalt, közülük elsőnek Maca érkezik a délutáni alvás után, elfoglal egy asztalt, s ha valaki le akar ülni, azt mondja negédesen.

— Foglalt kérem. Két barátnőmet várom, azt hiszem azonnal jönnek.

S aznap vacsoráig elmondja még részletesen, hány pár és milyen cipője van otthon, milyen alsóneműt használ, az idén három finom szövetből való kosztűmöt varratott, képzeljétek, egyenként ezerkétszáz a varratás, de nagyon megérte, írtó jól áll rajtam. Na és van három felöltőm is, azokat csak azért varrattam, mert jól jönnek otthon amolyan futkosó holminak. Na és van persze télikabátom is, angol szövet á nyolcszázhatvan, de nagyon szeretem, mert cukira sikerült.

— Na és itt van, tessék, nézzétek ezt a klassz kvarcórát, én már nem is használok mást, annyira megszerettem, itthon cirka háromezer.

— És ha kimerül benne az elem? — kérdezi az özvegy, aki villamosmérnöki diplomát szerzett hatvanhatban.

— Azt mondják, van Pesten egy maszek az tudja cserélni. Ja és ha nincs! Leteszem és kész. Van még belőle három.

Társai megint az ablakot nézik, a verebek eltűntek.

— Nekem jó a Csajka is — mondja a mérnök és föláll. — Vacsora előtt levegőzök még egy kicsit a folyosón.

ORMOS GERŐ